

KAKO SEM MED VOJNO HODIL PO HRIBIH

SREČANJA Z GORJANCI

JOŽE ŠTOLCAR

To je bilo takrat, ko je v nemških revijah pisalo, da je najvišja gora Nemčije 6010 metrov visoki vrh Kilimandžare v Afriki... Tudi otroci v šolah so se tako učili. Takrat sem se namenil na 3895 metrov visoki Klek, saj še nikoli nisem bil tako visoko. Na jeseniški postaji sem oddal kolo na vlak, v Spittalu ga predejal na vlak proti Lienzu, v Delsachu na Tirolskem pa ga vzel z vlaka. Od tu sem kolesaril — pravzaprav več rinil kolo proti severu na 1200 metrov visoki preval Iselsberg. Hiše po pobočju so bile takrat še vse iz brun — sedaj so vse zidane. Tudi tistega tako zanimivo skrivenčenega macesna nad cesto ni več. Po klancu navzdol pa je šlo veselo. Tu je spet Koroška. V vasi Winklern je zazvonilo poldan in kmalu potem sem v gostilni prav poceni in dobro kosil, nato pa ob potoku Möll po istoimenski dolini kolesaril do Sv. Krvi (Heiligen Blut.)

DVE TAJI

Vas leži 1280 metrov visoko. Čeprav je bila ura šele tri popoldne, sem imel občutek, da je že šest zvečer, to pa zato, ker ni vročine. V vaškem hotelu sem dobil skodelico mleka in buhtelj, za katerega pa sem moral dati odrezek iz živilske nakaznice.

Kmalu za vasjo je ob cesti stalo dekle s šopkom očnic. Bila je pastirica; višje gori je imela živino. Povedala mi je, da je Ukrajinka Taja. Nemci so jih pobrali in iz daljne Ukrajine pripeljali sem v pomoč na kmetije. Mučilo jo je domotožje. Ponujnega šopka nisem vzel, dal pa sem ji nekaj denarja. »Tancovi budu«, je rekla in bila daru zelo vesela.

No, to je bila že druga Taja iz Ukrajine. Prvo sem spoznal pri naši teti na Štasovu v Ziljski dolini. Pripovedovala je, kako so jih Nemci iz Ukrajine peljali sem. Kmalu po tem, ko so jih odpeljali, so ruska letala napadla transport. Nekaj je bilo mrtvih, večino pa so pripeljali sem na Koroško. Pozimi je bilo, ko sem jo spoznal. Tadeusz, Poljak, ki je bil tudi do deljen Tresnikovi domačiji, je popravljal orodje, teta je pletla ob peči, Taja pa ležala za pečjo. Vprašal sem jo, zakaj ne pomaga teti pletti ali krpati. Dejala je, da to pri njih vse dela »fabrika«. Teta mi je pritrdila, da nič ne zna. S Tadeuszem sta si bila stalno v laseh. Neprestano je namreč trdil, da bo Nemčijo in komunizem vzel vrag. Ona pa je vpila »Bili i budu komunisti«.

Časi se spreminjajo. Žal tudi pri Tresnikovich tam v Ziljski dolini ne govore več po naše... Po pripovedih pa je obe Tajii in sploh vse, ki so se po prisilnem delu vrnili v domovino, doletela žalostna usoda. Samo »Bog jim daj večni mir« lahko rečemo...

NA VELIKI KLEK

Še pred mrakom sem prirnil kolo do 2685 metrov visoko ležeče Hoffmanns-Hüte. Preden sem bil nekaj deset metrov pred kočjo, je iz nje prišel možki, krilil z rokami in nekaj kričal. Ozrl sem se, tam pa ni bilo nikogar. Jasno mi je bilo, da vpije nad menoj. Nemško nisem znal veliko, zato sem se pretvarjal, kot da to vpitje ni namenjeno meni in odpeljal kolo v drvarnico. Ko pa sem v jedilnici sedel k mizi, sem skozi okno opazil, da je oskrbnik odpeljal kolo iz drvarnice in ga jezen prislonil k skali. No, vseeno sem dobil za večerjo dobro enolončnico — »Bergsteigeressen« so temu rekli. In dobro prenočišče.

Zarana sem prek ledenika »Pastirica« (Pastirze) odrinil naprej, še prej pa oskrbniku plačal račun in mu povrh podaril škatlico cigaret. Ko sem se na drugi strani ledenika pričel vzpenjati, sem se srečal s skupino jeseniških alpinistk in alpinistov, ki so se vračali s Kleka. Čeprav smo se doma tedensko srečavali, je bilo snidenje pristržno. Dal so mi še nekaj navodil, potem pa smo odšli vsak v svojo smer. Kar zasmilili so se mi: mene bo tam pri koči počakalo kolo, oni pa bodo morali najmanj do Sv. Krvi peš. Toda hoje so bili res navajeni. Prav bi bilo, da bi kdo od njih napisal, kako je bilo takrat, ko niso v avtobusu, ko so se vračali iz Wiesbach-horna, hoteli utihniti, ampak so še glasneje govorili slovensko, zato pa morali na cesto in nekaj deset kilometrov peš nadaljevati pot.

Na vzponu po strmeh snežišču sem nedaleč od gazi opazil, da v snegu leži padalo. Takrat, v vojnem času, je vse prav prišlo. Splazil sem se tja, vendar je bilo, žal, padalo primrznjeno, pretežni del pa v ledeniški razpoki. Preveč bi tvegati, če bi ga poskušal izvleči. Odšel sem torej naprej.

Po vojni, ko smo gradili »omladinsko« progo, sem zvedel, da se je na Krvavcu smrtno ponesrečila prijateljica Milena. Z glavo je po zdrsu udarila v štrleč kamen. Iz prav takega padala je imela obleko, zato je še bolj drsela...

V koči pod vrhom je bila oskrbnica zelo prijazna. Ni mogla prehaliti, kako smo Slovenci dobrodošli gostje. Povedal sem

ji, da želim prenočiti na skupnem ležišču, vendar mi je za enak denar odkazala sobico.

Bil je še dan in ogledoval sem si okolico. Zanimiva je tovarna žičnica. Spodaj na južni strani v vasi Kals nalože tovor, tu zgoraj, malo pod kočo, na koncu, pa jo obteže s snegom ali ledom. Tako vozi brez bencina in ne onesnažuje okolja. Tudi pri nas, tam v Baški grapi, sem videl takole žičnico, ki je vozila gnoj na njivo, za protitež pa so v korito natočili vodo.

Zgodaj sem odšel spat. Alpinistov je bilo malo. Poznalo se je, da je vojni čas. Zjutraj sem odšel na vrh, nikogar ni bilo pred menoj. Čez kakšno uro je prileten vodnik pripeljal gručo mladih vihravih deklet. Razkazal jim je okoliške gore, potem pa jih odvezal. Zvil je vrvi in jo položil v zavetno kotanjo, se nanjo vsedel in prižgal pipo. Ko je puhnil prve dime, sem videl, kako je šla vsa skrb iz njega. Ni šala pripeljati na eni vrvi toliko deklet! Takrat, samo takrat, ko sem opazoval, s kakšnim užitek je pihal, sem spoznal, da sem za nekaj prikrajšan, ker ne kadim.

Počakal sem, da so odšli in za njimi še sam odšel v dolino. Pri koči me je v dvornici čakalo kolo, na obešalniku v jedilnici pa mrežasta torba z nizkimi čevlji in obleko za kolesarjenje. Podarjene cigarete so opravile svoje.

CIGARETE DELAJO ČUDEŽE

Prijetno je bilo po prazni cesti peljati v dolino. Na »Franz-Josef Höhe« sem pred vhom v predorček opazil tablo, ki prepoveduje od tam dalje uporabljati kakršno koli vozilo. Sedaj sem šele razumel oskrbnikovo razburjanje.

Pri Sv. Krvi sem spet odšel na kavico in buhtelj. Tam je bilo zbranih pet naših fantov, ki so bili kot obrtniki zaposleni tu ali v okoliških krajih, vsako nedeljo pa so se po maši takole zbrali. Veliko smo si imeli povedati. Vprašal sem jih, kolikokrat so bili že na vrhu. Spogledali so se in rekli, da še nikoli. Dejal sem jim, da jim bo vse življenje žal, če te edinstvene prilike ne izkoristijo. Odgovorili so, da jim vsakdo, ki pride, tako reče.

Bogve, ali so šli kdaj na vrh.

Kar predolgo smo klepetali; moral sem namreč še najti prenočišče. Čeprav je na hišah pisalo, da imajo na voljo prenočišča, teh le za eno noč niso dajali.

Na spodnjem koncu vasi na drugi strani potoka so v neki hiši trije otroci, mož in žena obirali češnje drobnice z nasekanih vej, kajti začetek avgusta je bil, tam pa so šele takrat zrele. Poprosil sem, če lahko prespim vsaj na seniku. Mož in žena sta se samo gledala. Nihče ni pritrdil, nihče odrekel — pa sem kar prisedel.

Gospodinja je nato rekla, da bom lahko prespal. Iz nahrbtnika sem vzel domač bel prepečenec, ob tem pa je gospodinja

osupnila in rekla, da belega kruha niso videli, odkar je vojna. Otrokom sem ga nekaj dal, dal pa sem jim tudi kozarček, v katerem je bilo še nekaj medu. Tako so ga polizali, da me je doma sestra pohvalila, da sem ga vendar enkrat pomil. Povedal sem ji, kdo ga je »pomil«.

Gospodinja je postavila na mizo večerjo — prave koroške kuhane krape, seveda iz črne moke. Povabila me je, naj jem z njimi. Pozneje je pri pogovoru ugotovila, da slabo znam nemško. Mojbog, od kje si, človek, je vzkliknila. Povedal sem, od kje sem. Takrat je bilo obema žal, da sta me sprejela. Če nisem »bandit«, me je vprašala. Povedal sem jima, kako je s to rečjo pri nas. Razložil sem jima, da je vsega kriv okupator. Žena je bila zelo radovedna, kakšne so sedaj razmere pri nas. Ugotovil sem, da je tudi ona proti nacistom, toda mož je bil bolj zadržan.

MUSSOLINIJEV PADEC

Nerodno jima je pa bilo, ko sem dejal, da niti v cerkev nisem mogel. Zaklenjena je. Žena se je opravičila, da so prišli nekoč neki tujci in nekaj pokradli.

Zvečer sta prišla poslušat radijska poročila še dva preužitkarja. Z možem so se naslajali ob poročilu, koliko BRT so spet potopili sovražniku. Mož je začel nenadoma stikati po žepih in takoj sem vedel, da bi rad kadil. Pustil sem ga nekaj časa, potem pa ponudil škatlico cigaret. Izvlekel je eno in hotel ovojček vrniti, pa sem mu dejal, naj kar obdrži. Kakšno zadovoljstvo je bilo pri hiši! Prej smo se sicer zmenili, da bom prenočil na seniku, sedaj pa mi je gospodinja odkazala sobico in pernata blazina je bila na postelji spod in zgor. Spal sem kot baron.

Še nekaj zanimivega sem videl v hiši: v kotu nad mizo je bil križ. To ne bi bilo nič nenavadnega, ampak levo in desno sta bili slike Mussolinija in Hitlerja...

Ko sem zjutraj vstal, mi je gospodinja rekla, naj malo počakam; dala da mi bo svežega mleka izpod krave, nič kuhanega. Pristal sem in bil ponudbe zelo vesel. Ko sem srebal to toplo komaj namoženo mleko, mi je zaupno dejala, da bo Hitlerja kmalu vzel vrag; oni da bodo dobili nazaj svojo Avstrijo, mi pa Jugoslavijo. Plačilo za večerjo, prenočišče in tole mleko je odklonila. Pospremila me je h kolesu in še enkrat rekla, da ve, da bo kmalu konec vojne.

Želela je vedeti še moje mnenje. Ozrl sem se naokoli in ji dejal: Ne bo je še kmalu konec! Prej boste morali še odstraniti tista dva razbojnika levo in desno od razpela...

Zavihtel sem se na kolo in pogнал, kot bi streljali za menoj.

Vožnja navzdol je bila prijetna. V Winklernu nisem rinil kolesa čez Iselsberg na

Tirolsko, ampak pot nadaljeval ob Möllu po Koroškem do Drave, skozi Spital, mimo Beljaka in čez Koren na Kranjsko. Pravočasno, še pred policijsko uro, sem bil doma na Jesenicah. Števec na kolesu je pokazal, da sem ta dan prevozil 190 kilometrov. Ni bilo težko, saj je šlo razen pešačenja čez Koren vseskozi navzdol. Kaj bi dal, ko bi jih mogel obiskati po Mussolinijevem odstopu! Žal ni bilo možno. Povedal pa bom, kje sem to doživel.

NA ANKOGEL

Ankogel, 3263 metrov visoka gora med Mallnitzem in Böcksteinom, je bila zelo priljubljena, lahko in poceni dosegljiva gora. Jeseničani smo radi hodili nanjo. Opoldne si z brzcem odpotoval, približno ob treh popoldne si bil v Mallnitzu na višini 1200 metrov. Do mraka si prišel v kočo, zjutraj si imel še eno uro do vrha,

potem pa nazaj na vlak, ki je odpeljal ob treh popoldne. Ob šestih zvečer si pa že bil spet na Jesenicah.

Tako sem tistega dne v Mallnitzu izstopil iz vlaka in hitel proti severu. Opazil sem, da s stranske poti nekdo hiti proti meni. Na razpotje sem prišel pred njim, pa mi je začel mahati, naj počakam. Obstal sem in ko se je približal, sem ga spoznal. Bil je Vanček z Jesenic, tu zaposlen za gozdarja. Zasopel me je vprašal, kam da grem. Na Ankogel, sem dejal. Nagovoril me je, naj grem vendar nazaj in me vprašal, če še ne vem, kaj je vendar novega. Ko sem dejal, da ne vem, je povedal, da je Mussolini odstopil. Te novice sem bil zelo vesel in sem odhitel naprej, Vanček pa je nemo zrl za menoj.

Takrat se me je tista gospodinja od Sv. Krví gotovo spomnila...

Kaj bi takrat dal, da bi se mogel sestati z njo.

Umrli je Hias Rebitsch

Umrli je še ena gorniška legenda — alpinist Hias Rebitsch, rojen 11. avgusta 1911 v Brixleggu, ki je prevzel dediščino Paula Preussa in je utiral pot gibanju za prosto plezanje v nemško govorečem prostoru. Postavil je mejnike v prostem plezanju, ki so jih plezalci premaknili navzgor šele 30 let pozneje. V nemških in avstrijskih gorah je plezal že pred zadnjo vojno odstavke 7. težavnostne stopnje — z opremo tedanjega časa in pogosto še s praznim trebuhom, kar se je dogajalo predvsem kmalu po koncu druge svetovne vojne, ko je Hias dosegel vrhunec svojih plezalskih moči.

Rebitsch ni bil le nadarjen plezalec, ampak tudi alpinist in ekspedicijski plezalec svetovnega slovesa. Glede tega spada prav gotovo v triperesno deteljico nemško govorečega prostora s tega področja, kamor sodita še Hermann Buhl in Reinhold Messner.

Sami znani avstrijski alpinisti: (od leve proti desni) W. Mariner, P. Aschenbrenner, H. Rebitsch, K. Rainer

Njegovo plezanje z Ludwigom Vörgom leta 1937 do rampe v severni steni Eigerja je odprlo vrata v menda najznamenitejšo alpsko steno. Leto dni pozneje je Hias dosegel na odpravi na Nanga Parbat višino 7500 metrov in s tem postavil temeljni kamen za Buhlovo uspešno plezanje na ta karakorumski velikan leta 1956.

Po hudih nesrečah pri smučanju in motociklistiki se je posvetil »znanstvenemu alpinizmu«. Vodil je odprave v Karakorum in predvsem še v južnoameriške Ande, kjer je na območju Puna de Atacama odkril daritvena svetišča inkovske kulture in jih deloma odkopal, za kar mu je zvezni predsednik podelil profesorski naslov. Do zadnjih dni je bil Hias Rebitsch zelo pri močeh in je vse do zadnjega doma treniral za svoje pohode v gore na stoječem kolesu. Umrli je 7. marca letos, potem ko se je vrnil s ture v gore.